

Kritéria Greenpeace pro trvale udržitelný rybolov

Definice udržitelného rybolovu

Udržitelný rybolov je zjednodušeně řečeno takový způsob lovu ryb a mořských plodů, který lze trvale praktikovat, aniž by se snižoval stav populace lovených druhů na kritickou mez a který nepříznivě neovlivňuje populace ostatních druhů v rámci ekosystému (včetně lidí) tím, že by jim odebíral zdroje potravy, ohrožoval je na životě nebo ničil jejich přirozené prostředí.

Rybolov lze definovat obecně jako skupinu rybářů, kteří se zaměřují na danou rybí populaci na určitém území (např. lov tresek v Severním moři nebo lov tuňáka křídlatého v jižním Atlantiku) nebo konkrétněji podle loveného druhu, podoblasti lovu, rybolovné metody až po státní příslušnost rybářské flotily (např. norský lov tresek v Severním moři pomocí tenatových sítí nebo americký lov tuňáka křídlatého v jižním Atlantiku pomocí dlouhých lovných šňůr). Pokud jsou kritéria trvalé udržitelnosti aplikována na obecnější definici rybolovu, všechny postupy užívané během lovu musí být trvale udržitelné. Pokud kritéria aplikujeme na konkrétní definici, musíme brát v úvahu dopad veškerého rybolovu v oblasti.

Kritéria Greenpeace pro udržitelný rybolov vycházejí z *Kodexu správné praxe FAO pro odpovědný rybolov*² a upozorňují na některé klíčové záležitosti týkající se rybolovu. Základní myšlenky kodexu lze shrnout do dvou principů:

1. "Státy a uživatelé živých vodních zdrojů by měli chránit vodní ekosystémy. Právo rybařit s sebou nese jak povinnost lovit zodpovědně, tak i povinnost zajistit efektivní ochranu a management živých vodních zdrojů."
2. "Management rybolovu by měl propagovat zachování kvality, rozmanitosti a dostupnosti rybích zdrojů v dostatečném množství pro současné i budoucí generace v kontextu potravinové bezpečnosti, snižování chudoby i udržitelného rozvoje. Opatření managementu by neměla zajišťovat ochranu pouze cílovým druhům ale i ostatním druhům, které s nimi sdílejí ekosystém, jsou s cílovými druhy propojené nebo na nich závislé."

Kodex zdůrazňuje potřebu silného a efektivního managementu, který by koordinoval užívání vodních zdrojů a jejich ochranu. Zároveň volá po koordinovaném výzkumu, který by zvýšil naše vědecké a technické porozumění rybolovu i jeho interakce s ekosystémy.

Kodex vyzdvihuje nutnost aplikovat na management a ochranu vodních zdrojů princip předběžné opatrnosti založený na současné úrovni vědeckého poznání. V úvahu je třeba vzít i tradiční znalosti zdrojů a prostředí, stejně jako relevantní environmentální, ekonomické a společenské faktory. Kodex upozorňuje, že absence dostatečného vědeckého poznání by neměla být používána jako důvod pro odložení nebo dokonce neprovádění nutných kroků vedoucích k ochraně cílových, přidružených, závislých či necílových druhů i jejich životního prostředí.

Na světovém summitu pro udržitelný rozvoj v roce 2002 se světové vlády dohodly, že doplní Kodex správné praxe FAO pro udržitelný rybolov o závazek zvýšit do roku 2015 stavy rybích populací na původní úroveň.³

Bohužel vlády jsou dnes ještě velmi daleko od dosažení tohoto cíle. V ohrožení se tak ocitá nejenom mořská biodiverzita, ale i životy milionů lidí, kteří jsou závislí na rybolovu jako zdroji potravy a obživy. Průmyslové společnosti musí předefinovat svůj vztah k oceánům. Nutně potřebujeme rychlý a zásadní přesun k ekologicky zodpovědnému rybolovu s malým dopadem na životní prostředí. Kromě toho je zapotřebí změnit i stravovací návyky.

Greenpeace usiluje o zásadní proměnu způsobu rybolovu - od rybolovu ovládaného ohromnými společnostmi s velkým kapitálem a používajícího destruktivní metody, k drobnému rybolovu založenému na místních komunitách, s velkým zastoupením lidské práce a používajícímu vybrané ekologicky zodpovědné technologie a environmentálně příznivé praktiky, které kompenzují naše nedokonalé porozumění celkovému fungování ekosystémů.

Greenpeace věří, že zde popsané principy jsou dosažitelné a že jejich zavedení přinese životnímu prostředí i rybářským komunitám velký prospěch. Abychom toho však dosáhli, je zapotřebí dalekosáhlých institucionálních, společenských i ekonomických reforem.

Složitost a rozsah dnešní krize v rybolovu znamená, že neexistuje žádné jednoduché řešení. Každé loviště a rybářství má svoje jedinečné typické rysy, které jsou dané společenským, ekonomickým i politickým kontextem, stejně jako lovenými druhy, typem využívaného prostředí a použitými technologiemi.

O některých skupinách rybářů (především o malých místních komunitách) máme k dispozici pouze údaje o loveném druhu a rybářských technikách. Údaje o stavu loveného druhu, velikosti úlovku či širším dopadu na životní prostředí nejsou dostupné. Přestože tyto skupiny rybářů nesplňují definici Greenpeace pro trvale udržitelný rybolov, obvykle mají menší dopad na životní prostředí než mnoho větších rybářských společností. Mají též zásadní význam pro místní komunity. Z tohoto důvodu doporučujeme vládám i nákupčím podporovat tyto drobné rybáře. Cílem je získat v budoucnu další data a zvýšit udržitelnost tohoto způsobu rybolovu.

Níže uvedená kritéria detailně popisují, jak by měl vypadat trvale udržitelný rybolov. Na úrovni jednotlivých států i na mezinárodní úrovni musí dojít k mnoha změnám, abychom mohli dosáhnout udržitelné úrovně rybolovu. Je třeba přijmout zákony o nutnosti posuzovat dopad na životní prostředí před tím, než dojde k vyhlášení nových lovišť. Také potřebujeme strategii, která zaručí, že vývoz rybářské produkce určitého státu není na úkor životního prostředí nebo domácích spotřebitelů a nebude mít závažný sociální nebo kulturní dopad.

Detailnější shrnutí reforem najdete zde:

Greenpeace (1998). *Principles for ecologically responsible low impact fisheries*. Květen 1998, Greenpeace Briefing.

Detailnější shrnutí kritérií Greenpeace pro neudržitelný rybolov najdete zde:

Greenpeace (2012). *Greenpeace 'Red-Grade' Criteria for Unsustainable Fisheries*. Verze 3.0., březen 2013, Greenpeace Briefing.

Jak vypadá trvale udržitelný rybolov?

1. Udržitelný rybolov je řízen z hlediska ekosystému⁴.

- Dodržuje Kodex FAO včetně aplikace principu předběžné opatrnosti. Ta by měla narůstat s poklesem důvěryhodnosti vědeckých údajů. Pokud nejsou k dispozici vědecké údaje nebo jiné hodnověrné zdroje informací o dopadu rybolovu na rybí populace a jejich ekosystémy, povolené množství odlovu by mělo být omezeno na velice nízké procento nejnižšího odhadu nevylovené rybí biomasy, a to až do získání přesnějších dat.
- Má jasně stanoveno za cíl zřizovat mořské rezervace jako součást plánu hospodaření. Mořské rezervace by měly sloužit jako mechanismus ochrany reprezentativních biotopů a také umožňovat obnovení narušených biotopů a zdecimovaných rybích populací. Dalším účelem rezervací je fungovat jako srovnávací oblast pro monitoring vlivu rybolovu na obdobné biotopy a fungovat jako pojistka pro případ selhání rybářského managementu mimo rezervace.
- Má ucelený systém sledování dopadu rybolovu jak na životní prostředí, tak na sociální oblast.
- Má adaptabilní plán na odstraňování možných chyb či problémů, jakmile jsou identifikovány.

2. Udržitelný rybolov pomáhá chránit ohrožené druhy a biotopy.

- Neprovádí žádné operace v citlivých oblastech nebo habitatech, existuje-li obava, že by rybolov v dané oblasti představoval hrozbu pro biodiverzitu, produktivitu nebo charakteristickou strukturu a funkci daných mořských ekosystémů.
- Nemá negativní dopad na populace jakéhokoliv chráněného, zranitelného nebo ohroženého druhu či na zotavování jejich stavů.
- Detailně monitoruje stavy populací všech druhů v cílové oblasti, které jsou v dané zemi považovány za chráněné, zranitelné a ohrožené, nebo jsou uvedeny na Červeném seznamu ohrožených druhů IUCN (jsou uvedeny v kategorii od "téměř ohrožený" po "kriticky ohrožený"). Cílem sledování je zajistit, aby rybolov nepředstavoval pro tyto druhy žádné ohrožení, ať už proto, že se stávají nechtěným vedlejším úlovkem nebo proto, že mizí jejich hlavní potrava. Plán managementu umožňuje pružně reagovat uzavřením rybářské oblasti či jejích částí, kde byly pozorovány nebo jsou předpokládány negativní dopady rybaření.
- Zahrnuje ochranu důležitých oblastí, kde dochází ke tření a vývoji ryb.

3. Udržitelný rybolov zachovává stavy všech cílových druhů na zdravé úrovni.

- Nezaměřuje se na zdecimované rybí populace (jejich stavy klesly pod stanovenou bezpečnostní úroveň) a neloví ryby v míře, která může způsobit pokles populace (rybí úmrtnost se pohybuje nad stanovenou bezpečnostní úrovní).
- Nemění věkové, genetické nebo genderové složení rybí populace na úroveň, kde vzniká riziko poškození populace.
- Pravidelně monitoruje rybí stavy.

- Jako minimum ochrany dodržuje doporučení příslušných vědeckých poradních sborů.
- Stanovuje “prahové referenční hodnoty” nebo “preventivní limity” pro rybí biomasu a míru odlovu jako hodnoty spouštějící mechanismus, který má zajistit, že žádné bezpečnostní kvóty nebo maximální udržitelné výnosy nebudou náhodně překročeny. Pokud by k tomu došlo, plán hospodaření s mořskými zdroji umožňuje rychlou reakci vedoucí ke snížení míry odlovu (překročila-li rybí mortalita bezpečnostní úroveň) nebo umožňuje rybářskou oblast uzavřít do doby, než dojde k zotavení populace (tam, kde rybí biomasa poklesla pod bezpečnostní úroveň).
- Stanovuje pozitivní spouštěcí hodnoty (což je klíčová část kodexu FAO⁵) pro takovou úroveň rybolovu, která umožňuje udržení rybí populace – či návrat k takovému stavu, který zohledňuje potřeby lidské společnosti i mořského ekosystému jako celku. Pro dosažení tohoto cíle jsou stanoveny jasné časové parametry. Toto je obzvláště důležité pro pomalu rostoucí druhy s malou produkcí potomstva a pro krmné druhy ryb jako jsou sledi, olihně, menhaden a krill. Tyto druhy se vyskytují v ohromných počtech, ale jejich stavy výrazně kolísají v závislosti na mnoha faktorech a představují hlavní složku potravy mnoha jiných, větších mořských druhů. Z tohoto důvodu vyžadují mnohem opatrnější přístup. Jejich stavy by měly být udržovány na vysoké úrovni⁶ v poměru ke stavu, v jakém by se vyskytovaly při absenci rybolovu.
- Má plán hospodaření, který zajišťuje, že pokud jsou v dané oblasti loveny různé druhy ryb, stavy všech druhů budou posouzeny a ty nejohroženější či nejméně zdravé populace budou chráněny přednostně.

4. Udržitelný rybolov používá vybrané rybářské techniky.

- Nepoužívá destruktivní rybářské techniky⁷ jako jsou výbušniny, jedy a různé typy hlubinných vlečných sítí či rypadel.
- Nepoužívá neselektivní techniky, které vedou k vysokému procentu (nad 10% váhy) vedlejších úlovků nedospělých ryb, nechtěných nebo přelovených rybích druhů a to kdykoliv během rybolovu. Vedlejší úlovek představující 10% z celkového úlovku by měl být spouštěcím impulzem, po kterém následuje opuštění dané oblasti a testování lovného vybavení v další oblasti, aby bylo zajištěno, že množství nechtěně ulovených ryb zůstane malé.
- Nevyhazuje žádné mrtvé či umírající mořské živočichy do moře.
- Používá rybářské techniky, které jsou vhodné pro konkrétní mořský habitat a využívá všech nutných opatření (např. uzavřené oblasti nebo vyvážené kvóty pro smíšené rybolovné oblasti), které minimalizují nechtěný odlov necílových druhů.
- Na pevninu dováží celý úlovek, včetně ryb, které nebyly záměrně uloveny a jsou mrtvé, umírající nebo ve stavu, kdy je jejich přežití při návratu do moře nepravděpodobné.
- Zaručuje, že jakýkoliv žijící mořský živočich, který byl nechtěně uloven, bude okamžitě vrácen do moře ve stavu, který dává velkou šanci na přežití.
- Má plán, který umožňuje rychle uzavřít danou rybolovnou oblast nebo její část, kde dochází k vysokému výskytu úlovků nechtěných nebo nedospělých ryb.
- Má vypracovanou metodologii zodpovědného ohlašování vedlejších úlovků (např. za přítomnosti pozorovatelů na palubě) a má regulační struktury, kterou vedou ke snižování množství nechtěných úlovků.
- Průměrný roční objem na pevninu dovezených nedospělých ryb a nekomerčních a přelovených druhů se blíží nule nebo je minimální (méně

než 5% celkové váhy ulovených ryb).

- Má opatření zabraňující ztrátě rybářského vybavení, neboť ztracené či odhozené vybavení, které se volně vyskytuje v moři, i nadále představuje nebezpečí pro mořské živočichy. V případě ztráty je nutné vybavení co nejdříve získat zpět.

5. Udržitelný rybolov zachovává biodiverzitu dané mořské oblasti.

- Nezpůsobuje a ani není podezříván ze zásadních změn ekosystémů (např. změny potravní sítě při vymizení predátorů nebo změny stavu ekosystémů⁸).
- Pravidelně monitoruje stav ekosystému, aby se předešlo zásadním změnám. Velký důraz je kladen na vztahy mezi klíčovými predátory a potravou cílového druhu.

6. Udržitelný rybolov minimalizuje spotřebu energie, chemikálií a produkci odpadů ve všech částech svého provozu.

- Nepoužívá CFC, HCFC, HFC a jiné chladicí směsi poškozující ozonovou vrstvu.
- Používá veškeré dostupné netoxické alternativy k látkám s toxickým, dlouhodobým či bioakumulativním účinkem.
- Kdykoliv je to možné, recykluje, opětovně používá a znovu zpracovává veškeré materiály včetně obalů používaných při lovu ryb, jejich skladování a transportu do místa prodeje.
- Minimalizuje celkovou spotřebu energie.
- Používá opatření, která zabraňují úniku odpadů do moře (včetně paliva, strojních olejů a plastů).

7. Udržitelný rybolov funguje sociálně i ekonomicky férovým a zodpovědným způsobem.

- Nezaměřuje se na lov ryb v oblastech, kde je tak velký problém⁹ s ilegálním, neregulovaným a neohlášeným rybolovem (IUU), že by tím jakékoliv plány a regulace byly vážně narušeny.
- Funguje podle místních, národních a mezinárodních pravidel a omezení.
- Nahlašuje příslušným úřadům jakékoliv praktiky IUU rybolovu, které byly zpozorovány.
- Kdykoliv je to možné, poskytuje finanční podporu monitoringu, kontrole a dohledu (MCS), aby bylo zaručeno, že pravidla a omezení jsou dodržována podle platných rozhodnutí.
- Shromažďuje veškerá data o úlovcích a s jinými podstatnými údaji je poskytuje pro účely vědeckého monitoringu a managementu mořských zdrojů.
- Má stanoveny požadavky na zhodnocení sociálního vlivu rybolovu a zmírnění případných negativních vlivů, především pokud se týkají sociální struktury¹⁰ místní populace.
- Respektuje lidská práva.
- Respektuje Základní ustanovení Mezinárodní organizace práce (ILO)¹¹.
- Do rozhodování zahrnuje všechny, kterých se mohou týkat dopady rybolovu – především komunity, jejichž živobytí a produkce závisí na rybaření.
- Je-li to vhodné, aplikuje pravidlo rovného přístupu ke zdrojům, které zabezpečuje dostupnost potravy pro místní obyvatele.
- Zaměstnává a školí místní obyvatele, je-li to možné.
- Má dohodu o rovném přístupu ke zisku¹².
- Vypláčí férovou mzdu, tzn. férový podíl ze zisku z prodeje ryb, nebo výplatu,

- která je minimálně stejná nebo nad úrovní zákonem dané minimální mzdy či představuje místní průměr pro podobnou činnost.
- Dodržuje zdravotní a bezpečnostní opatření minimálně na úrovni dané zákonnými požadavky.
- Kdykoliv je to možné, zajišťuje zaměstnancům přístup k adekvátní zdravotní péči.

8. Udržitelný rybolov poskytuje plnou dohledatelnost všech ryb od ulovení až po dodání na trh.

- Poskytuje jasnou identifikaci původu dodávaných produktů včetně oblasti úlovku a použité rybářské techniky.
- Všechna plavidla jsou vybavena veškerými dostupnými vzájemně propojenými metodami dohledatelnosti (včetně GPS a internetových technologií), které tvoří Systém jasného označování a nepadělatelných dokumentů. Toto se nemusí týkat menších pobřežních plavidel.

Vysvětlivky a odkazy

¹ Širší definice udržitelnosti viz: Johnston P, Everard M, Santillo D, Robert KH. Reclaiming the definition of sustainability. *Environmental Science and Pollution Research* 14 (1): 60–6.

² FAO (1995). *Code of conduct for responsible fisheries*. Rome, Italy: Food and Agriculture Organisation of the United Nations. V říjnu 2008 dostupné na: www.fao.org/fi/agreem/codecond/codecon.asp

³ UN (2002). Zpráva ze Světového summitu o udržitelném rozvoji. Johannesburg, 26. srpna–4. září 2002. OSN, New York, NY, USA. V říjnu 2008 dostupné na: www.unctad.org/en/docs/aconf199d20&c1_en.pdf [see p23, article 31]

⁴ Management založený na ekosystému (EBM) je přístup k managementu, který:

- integruje ekologické, sociální a ekonomické cíle a lidské bytosti považuje za klíčovou složku ekosystému.
- zohledňuje ekologické, nikoliv jen politické hranice.
- zabývá se přírodními procesy a sociálními systémy v celé jejich komplexnosti a vzhledem k přetrvávající nejistotě používá techniky adaptabilního přístupu.
- zahrnuje pochopení procesů, které probíhají v ekosystému a reakce ekosystému na poruchy prostředí.
- zajímá se o ekologickou neporušenost pobřežních mořských systémů a udržitelnost jak lidských, tak ekologických systémů.
- vtahuje různé zainteresované participanty do společného procesu definování problémů a hledání řešení.

Další informace viz: COMPASS (2005). *The Communication Partnership for Science and the Sea (COMPASS) scientific consensus statement on marine ecosystem-based management*. Prohlášení vědců a expertů o pobřežních oblastech a oceánech určené zákonodárcům Spojených Států. Vydáno 21. března, 2005. V říjnu 2008 dostupné na: www.compassonline.org/pdf_files/EBM_Consensus_Statement_v12.pdf

⁵ FAO (1999). Indikátory udržitelného vývoje mořského rybolovu. *FAO Technical Guidelines for Responsible Fisheries* 8. Food and Agriculture Organization of the United Nations,

(FAO) Rome, Italy. 68p. V říjnu 2008 dostupné na:
www.fao.org/DOCREP/004/X3307E/X3307E00.HTM

⁶ Pro toto neexistují žádné souhrnné údaje, neboť dopad se v jednotlivých lovištích liší. Rozdíly vznikají v důsledku různé zranitelnosti daných druhů a v závislosti na celkovém zdraví rybích populací a ekosystému.

⁷ Destruktivní rybolov pozměňuje strukturu a biochemické složení biotopu – např. zploštění formace vln, odstranění skal, odstranění organismů, které ovlivňují trojdimenzionální strukturu mořského dna, nebo narušení svrchních vrstev dna, které vede ke krátkodobému zvišení sedimentů a znečištění, remineralizaci živin a usazenin.

⁸ Více detailů viz: Committee on Ecosystem Effects of Fishing: Phase II – Assessments of the Extent of Change and the Implications for Policy, National Research Council (2006). *Dynamic Changes in Marine Ecosystems: Fishing, Food Webs, and Future Options*. The National Academies Press, Washington, DC, USA. pp 41–5. V říjnu 2008 dostupné na:
http://books.nap.edu/catalog.php?record_id=11608

⁹ Neexistuje celkový údaj, protože dopady se v jednotlivých lovištích liší. Nezákonný (IUU) rybolov může mít například větší dopad na zranitelnější rybí druhy. V některých lovištích můžeme lehce odhadnout množství ilegálně ulovených ryb a toto množství započítat do kvót odlovu, zatímco v jiných lovištích je to extrémně obtížné.

¹⁰ Lidé uvnitř dané komunity jsou k sobě připoutáni předivem vzájemných vztahů. Jedná se o materiální podmínky (jako je zaměstnání, příjem, vzdělání, bydlení, potrava, přístup k vodě, zásobování atd.), i o vzájemné vztahy uvnitř i vně komunity.

¹¹ Základní ustanovení Mezinárodní organizace práce:

- ILO C29 Convention on Forced Labour, 1930
- ILO C87 Freedom of Association and Protection of the Right to Organize 1948
- ILO C98 Right to Organize and Collective Bargaining 1949
- ILO C100 Equal Remuneration 1951
- ILO C105 Abolition of Forced Labour Convention, 1957
- ILO C111 Discrimination (Employment and Occupation) 1958
- ILO C138 Minimum Age Convention 1973
- ILO C182 Worst Forms of Child Labour, 1999

Více informací viz: ILO (2008). What we do> Labour standards> Conventions> ILOLEX database of international labour standards. *ILO website*. International Labour Organization (ILO), Geneva, Switzerland. V říjnu 2008 dostupné na:
www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm

¹² Systém rovného přístupu k zisku představuje na každé úrovni tradičního hodnotového řetězce principy rovného komerčního vyjednávání a nastavení cen. Na zřetel bere peněžní i nepeněžní benefity. Předpokladem je transparentní mechanismus dohledatelnosti, který zajišťuje přesun informací z jedné úrovně na druhou, a to jak směrem dolů, tak i nahoru. Systém rovného přístupu k zisku je obecnější pojem než Fairtrade, který sdružuje malé producenty z globálního jihu a nákupčí z globálního severu a zajišťuje fixní výkupní ceny nad úrovní obvyklých tržních cen.